

Exotische Grote waternavel rukt op

Tim Audenaert en Arne Verstraeten

De uit Noord- Amerika afkomstige Grote waternavel *Hydrocotyle ranunculoides* is een waterplant die in Vlaanderen invasief optreedt. Zestien vaatplanten genieten momenteel de twijfelachtige eer van dit etiket in Vlaanderen. Invasieve soorten zijn ingeburgerde soorten die ver buiten de oorspronkelijke plaats van introductie doordringen in (half)natuurlijke milieus, al dan niet met ecologische en/of economische schade tot gevolg (Verloove, 2002). De introductie gebeurt vooral via de landbouw (vb. vogelzaad, granen, voedergewassen) en de horticuultuur (vb. plantenkwekerijen, tuinen), samen goed voor 85% van de ingevoerde soorten. Andere wegen van introductie zijn onder meer spoorwegverkeer, scheepvaart, waterwild, hout en keukenafval. Dit zijn situaties waarin planten onbewust werden verbreid, maar in sommige gevallen worden soorten bewust uitgezet.

Grote waternavel is de recentste invasieve soort (vastgesteld sinds 1998). Deze probleemplant komt in hoofdzaak via tuinafval in de Vlaamse natuur terecht. In tal van gespecialiseerde zaken wordt Grote waternavel te koop aangeboden als vijverplant. Na enige tijd treedt overwoekering op en wordt de plant veelal gedumpt in de natuur. In een minimum van tijd vormt ze daar dichte, drijvende matten op het wateroppervlak, wat voor aanzienlijke schade zorgt. De ecologische gevolgen zijn van die aard dat een lokaal aquatisch ecosysteem ernstig wordt aangetast. Op korte termijn wordt de aanwezige natuurlijke vegetatie verdrongen en wordt de lichtinval, belangrijk voor het leven onder de waterspiegel, aanzienlijk belemmerd. Economische schade treedt op wanneer hengelen, pleziervaart en zelfs afwatering moeilijk tot onmogelijk worden gemaakt. Wellicht gebeurt de uitbreiding in Vlaanderen enkel op vegetatieve wijze. Een merkwaardig gegeven is dat het agressieve, invasieve optreden niet wordt vastgesteld in het gebied van herkomst. Verloove geeft hiervoor een aantal mogelijke verklaringen, waarvan de belangrijkste enerzijds het ontbreken van soortbegeleidende predatoren en ziektes uit het oorspronkelijke gebied zijn en anderzijds de aard van het milieu waarin het optreedt: verstoorde, sterk geëutrofiëerde watersystemen.

In onze regio werd zeer recent een massale uitbreiding van Grote waternavel vastgesteld in de Moervaartvallei (zie Figuur). In het kader van kleinschalige waterzuivering werd de plant in 1998 gebruikt ter hoogte van de Langelede te Wachtebeke, een waterloop die in verbinding staat met de Moervaart. All snel raakte de ganse Langelede geïnfesteerd en vanuit deze bronpopulatie is nu waarschijnlijk ook de Moervaart vanaf het kanaal Gent-Terneuzen tot voorbij Eksaarde geïnfesteerd geraakt. Over de hele lengte van dit traject zijn talrijke vlekken Grote waternavel te vinden, met een grootte die varieert tussen 0,5 en 5 m². Een sloot langsheen de Moervaart te Eksaarde is reeds volledig dichtgegroeid. Ook in de Zuidlede en de Olentgracht, twee ecologisch waardevolle waterlopen die met de Moervaart in verbinding staan, rukt de plant onrustbarend snel op en de plant werd recent ook gevonden in de Mariagracht aan de brug van Daknam.

In de vallei van de Schelde is de plant eveneens aan een opmars bezig, onder meer in een vervuilde sloot in het meersengebied Aubroek en in een eutrofe plas/wiel te Berlare. Op de eerste locatie vormt de plant reeds een dichte mat op het wateroppervlak. In het wiel ('t kroontje) is de aanwezigheid voorlopig nog beperkt tot de randen.

Het is allicht een combinatie van factoren die de massale uitbreiding van de plant in een zeer korte tijdspanne mogelijk heeft gemaakt. Een van de belangrijkste is wellicht het uitvoeren van bagger- en ruimingswerken. Bij het ruimen van grachten worden de planten in stukken getrokken, zodat drijvende fragmenten zich gemakkelijk met de stroming kunnen verspreiden wanneer een van de pompgemalen in werking is. Bovendien kunnen de planten naar andere waterlopen worden getransporteerd wanneer plantendelen aan de machines blijven hangen. In Berlare werd dan weer vastgesteld dat de plant door een goedbedoelende, maar onwetende natuurbeheerder bewust is uitgezet ter 'vergroening' van een aantal grachten.

Het is bekend dat bepaalde invasieve exoten onze ecosystemen ernstig verstoren en onze inheemse soorten verdringen (Dumortier et al., 2005). Sprekende voorbeelden zijn Amerikaanse vogelkers, Muskusrat, Brulkikker, Roodwangschildpad, Amerikaanse hondsvij, Canadese gans en Aziatische lieveheersbeestjes. Ook de Grote waternavel tast onze natuurlijke ecosystemen aan en vormt voor de ecologisch waardevolle natte gebieden langs de Moervaart, Durme en Schelde een reële bedreiging. Het is dan ook noodzakelijk dat er zo spoedig mogelijk wordt ingegrepen om de opmars van deze soort te stuiten, al lijkt de bestrijding bijzonder moeilijk.

Referenties:

Dumortier M., De Bruyn L., Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T., Van Reeth W., Weyembergh G. en Kuijken E (red). (2005). Natuurrapport 2005. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud nr. 24, Brussel, p. 74-80.

Verloove F. (2002). Ingeburgerde plantensoorten in Vlaanderen. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud nr. 20, Brussel, 227 p.

